

Вісник

Полтавського державного
сільськогосподарського
інституту

2 '2000

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА
ТА ТВАРИННИЦТВО

ЕКОНОМІКА

Вісник

ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ

2'2000

Матеріали друкуються
мовами оригіналів –
українською та російською

Науково-
виробничий,
фаховий журнал

Видається з грудня 1998 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

В. М. Писаренко,
головний редактор
В. С. Панькін,
заступник головного редактора
В. М. Самородов,
заступник головного редактора
П. В. Писаренко,
відповідальний секретар

EDITORIAL BOARD:

V. Pysarenko,
editor-in-chief
V. Pankin,
deputy editor-in-chief
V. Samorodov,
deputy editor-in-chief
P. Pysarenko,
executive secretary

Редакційна колегія з галузі «Сільське господарство»

В. М. Писаренко,
доктор сільськогосподарських наук
М. Т. Ноздрін,
доктор сільськогосподарських наук
І. С. Трончук,
доктор сільськогосподарських наук
Г. П. Жемела,
доктор сільськогосподарських наук
М. М. Чекалін,
доктор біологічних наук

V. Pysarenko

M. Nozdrin

I. Tronchuk

G. Gemela

M. Chekalin

Редакційна колегія з галузі «Ветеринарна медицина»

В. П. Бердник,
доктор ветеринарних наук
П. П. Герцен,
доктор ветеринарних наук
В. Й. Іздепський,
доктор ветеринарних наук
А. Ф. Карішева,
доктор ветеринарних наук
О. Ф. Манжос,
доктор біологічних наук

V. Berdnyk

P. Hertsen

V. Izdepsky

A. Karisheva

O. Manjos

Редакційна колегія з галузі «Економіка»

С. С. Бакай,
доктор економічних наук
В. В. Гришко,
доктор економічних наук
А. Т. Опря,
доктор економічних наук
В. І. Перебийніс,
доктор економічних наук
В. М. Рабштина,
доктор економічних наук

S. Bakai

V. Gryshko

A. Oprya

V. Perebyynis

V. Rabshtyna

Науково-виробничий,
фаховий журнал
2000, № 2 (9)

**ВІСНИК
ПОЛТАВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ІНСТИТУТУ**

**ЗАСНОВНИК –
Полтавський державний
сільськогосподарський
інститут**

Затверджено ВАК України як фахове видання з сільськогосподарських, економічних та ветеринарних наук, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Журнал підписано до друку за рекомендацією вченої ради Полтавського державного сільськогосподарського інституту (протокол № 12 від 1 червня 2000 р.)

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції:
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
Полтавський державний
сільськогосподарський інститут,
наукова частина.
Тел.: 2-26-19.

Свідоцтво про державну реєстрацію
ПЛ № 295 від 10. 12.1998.
Тираж – 300 примірників.
Ціна – договірна.
Розповсюдження через роздріб.

Підписано до друку 05. 06. 2000 р.

Видавець «Видавництво «Тетра»
36003, м. Полтава,
вул. Сковороди, 1/3,
Тел.: 2-29-94.

«Вісник Полтавського державного
сільськогосподарського інституту»
©2000

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Писаренко В.М., Поспелова Г.Д., Поспелов С.В.	Вплив обробки ураженого насіння лектинмісткими екстрактами на шкодочинність летючої сажки та продуктивність ячменю	4
Положенець В.М., Котюк Л.А.	Біохімічні зміни в бульбах картоплі, що уражені стебловою нематодою	7
Лікар Я.О.	Роль ентомофагів в обмеженні чисельності лускокрилих шкідників в агроценозах капусти	9
Жемела Г.П., Шевельов В.В.	Вплив деяких агротехнічних заходів вирощування на забур'яненість та вологозабезпечення кукурудзи	12
Колосович М.П.	Біологія цвітіння і запилення шоломниці байкальської в умовах лісостепу України	16
Поспелов С.В., Самородов В.Н., Кравченко С.А., Письмак І.Г.	Динаміка розвитку надземної частини зхизацеї пурпурної в перший рік вегетації	19

ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА

Галатюк О.Є.	Профілактика та заходи боротьби з інфекційною анемією коней	22
Дашно І.С.	Вплив вермітану та L-аргініну на імунобіологічні показники крові корів при фасціольозно-дикроцеліозній інвазії	26
Скрипник В.І.	Хірургічне лікування запалень в серозних порожнинах у великої рогатої худоби	29
Сілін Д.С.	Вплив низькоінтенсивної лазеротерапії на офтальмотонус тварин	32
Гаврилин П.Н.	Особенности динаміки маси органів універсального гемопоза у телят неонатального і молочного періодів	35
Коваленко В.П., Пелих В.Г.	Сучасні концепції підвищення відтворювальної здатності свиней	39
Мирись В.В., Василенко О.П., Шабля В.П.	Можливості прогнозування надою на основі стандартної зоотехнічної інформації	41
Трончук І.С., Трончук А.І.	Прогноз рентабельності виробництва молока та яловичини	44
Дебров В.В.	Моделювання процесу росту молодяку гусей різного напрямку продуктивності	48

ЕКОНОМІКА

Опря А.Т.	Методи багатомірного математико-статистичного аналізу в економічних дослідженнях	51
Маркіна І.А.	Методологічні аспекти організації соціально-економічної системи	54
Гончаренко В.В.	Концептуальні напрямки розвитку системи кредитних спілок в Україні	58
Кірюк С.М.	Стан та умови інвестування в аграрному секторі України	62
Аранчій В.І., Русанова Г.М., Стрілець Р.А.	Внутрішні джерела збільшення інвестицій	66
Іванченко К.І.	Практика залучення іноземних інвестицій та регулювання діяльності спільних підприємств в Центральній та Східній Європі	69
Ковбаса О.О., Феленко А.В.	Маржинальна калькуляція собівартості продукції	73
Іванюта В.Ф.	Стан і перспективи розвитку фермерства на Полтавщині	77
Писаренко В.В.	Організаційно-економічний механізм соціально-етичного маркетингу	80

СТОРІНКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Киричко Б.П.	Ефективність застосування санобіту при гнійно-некротичних процесах в ділянці пальців у високопродуктивних корів	84
Захарський В.В.	Вплив окситетрацикліну на імунний статус корів, хворих на гострий післяродовий ендометрит	86
Бабарика І.Г.	Тиск природного відбору при різних способах утримання чорно-рябої породи	88
Корбич Н.М.	Якість жиропоту та хімічний склад вовни овець таврійського типу асканійської тонкорунної породи	92
Прокопенко О.В.	Біологічні особливості приплоду залежно від поєднання кнурів і свиноматок різних генотипів	95

ХРОНІКА

Клименко С.В.	Видатна подія в історії Національного ботанічного саду ім.М.М.Гришка НАНУ	97
---------------	---	----

ЮВІЛЕЇ

Рибалко В.П., Писаренко В.М., Нагаєвич В.М.	Академіку УААН В.Ф.Коваленку – 60 років	99
---	---	----

Гончаренко В.В., кандидат економічних наук,

Полтавський кооперативний інститут

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Процес відродження кредитної кооперації в Україні розпочався понад шість років тому, після підписання Президентом 20 вересня 1993 року указу № 377/93, яким було затверджено "Тимчасове положення про кредитні спілки в Україні". З того часу кредитні спілки стали помітним елементом фінансово-кредитної системи держави. Вони надають позики на споживчі потреби широкому загалу українського населення, кредитують дрібний приватний бізнес, селянські (фермерські) господарства, нараховують відсотки на вклади, зберігаючи їх від знецінення та примножуючи заощадження членів кредитної спілки. Майже 90 кредитних спілок входять до Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ), яка була заснована ще в 1994 році першими спілками. Сьогодні НАКСУ має навчально-методичний та сервісний центри, страхову компанію і активно працює в напрямку поширення ідеї фінансової взаємодопомоги населення. Членами кредитних спілок є майже 50 тисяч українських громадян (див.табл.), які за п'ять років отримали в спілках понад 25 тисяч позик. Незважаючи на певні досягнення, українські кредитні спілки в своїй діяльності постійно стикаються із двома суттєвими проблемами, викликаними соціально-економічною природою цих кооперативних організацій.

Перша проблема виникає тоді, коли попит на кредити перевищує суму коштів, які має в своєму розпорядженні кредитна спілка, і темпи зростання цих коштів відстають від зростання попиту на позики. Подібна ситуація досить характерна для більшості молодих, недавно створених кредитних спілок, які ще не встигли зміцніти. Звичайно, на

Розкрито важливі проблеми, пов'язані з фінансовою діяльністю кредитних спілок України. Запропоновано механізм їх вирішення шляхом створення національної системи кооперативного кредитування. Показано позитивні сторони та недоліки централізованої та децентралізованої систем кооперативного кредиту.

початку діяльності такі спілки мають незначну суму коштів, не мають резервів і, що найголовніше, ще не мають необхідної довіри з боку потенційних членів-вкладників, у зв'язку з

чим зростання вкладів протягом певного часу проходить досить повільно. Таким чином, дрібні спілки страждають від хронічної недостатності грошових коштів. В ситуації недостатності коштів та великого попиту на позики кредитні спілки могли б обрати один із наступних варіантів своїх дій:

повністю задовольнити попит окремих позичальників, відмовивши при цьому іншим;

надати позики усім позичальникам;

записати всіх позичальників у чергу і надавати кредити згідно з чергою;

позичити десь гроші, аби задовольнити попит своїх членів на позички.

Звичайно, найкращим для кредитної спілки міг би бути останній варіант, але за сьогоdnішніх умов можливість його здійснення є мінімальною. Друга проблема в кредитних спілках виникає тоді, коли в окремі періоди знижується попит на позики та виникає тимчасовий надлишок коштів. Така ситуація часто виникає у солідно поставлених кредитних спілках, які працюють довгий час і користуються великою довірою серед населення. Члени вкладають до таких спілок власних заощаджень більше, ніж ті можуть розмістити у позики. Це призводить до того, що "зайві гроші", особливо коли вони залучені спілкою під певні фіксовані відсотки (у вигляді вкладів членів на депозитні рахунки), можуть стати джерелом збитків для спілки, бо за ці "непрацюючі" гроші все одно необхідно нараховувати

відсотки. Тому в подібній ситуації кредитні спілки могли б обрати один із наступних варіантів:

інвестувати кошти в доходні цінні папери або інші активи;

застосувати банківський метод "вигнання вкладів", різко зменшивши відсотки, що виплачуються по вкладах;

позичити тимчасово вільні кошти надійному зовнішньому позичальникові.

Два перших варіанти є до певної міри ризикованими для спілки. В одному випадку можна втратити гроші або "заморозити" їх на довгий термін, у другому – можна позбутись не тільки зайвих, а й втратити необхідні для обігу кошти. Тому найкращим виходом для спілки є останній варіант.

Розглянуті проблеми водночас зустрічаються в усіх кредитних спілках України. Причиною цих проблем є те, що спілки фактично працюють в умовах самоізоляції. Вони не поєднані єдиною фінансовою, інформаційною та моніторинговою системою. Тому досить логічно виглядає ідея створення системи фінансової взаємодопомоги між кредитними спілками. В цьому випадку, коли в одних кредитних спілках проблему створюватимуть тимчасові надлишки грошових коштів, вони можуть бути використані в тих спілках, які відчувають тимчасову потребу в додаткових коштах. Крім цього, таке фінансове об'єднання може відкрити перед спілками інші можливості, яких не можуть мати окремі автономні спілки (включення в систему міжбанківських розрахунків, доступ до фінансових ринків тощо. Світовий досвід кредитної кооперації свідчить, що подібні системи існують у більшості країн. Вони можуть бути централізованими або децентралізованими (Рис.1,2).

Динаміка розвитку кредитних спілок – членів Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ)

Дата	Кількість КС	Кількість членів	Активи, тис. грн.
1.01.1996	47	14 840	1 035.48
1.01.1997	52	18 140	2 265.94
1.01.1998	67	28 230	4 378.17
1.01.1999	68	31 370	8 132.84

* - На 1.07.1999р. 113 українських кредитних спілки, що надали інформацію НАКСУ про свою діяльність, об'єднували 49778 членів, мали 7965183 грн. активів та 11138 позик, наданих своїм членам.

Центральні каси, фактично є "кредитними спілками кредитних спілок" або регіональними кооперативними банками. Вони виконують всі банківські операції та мають наступні завдання:

Головним завданням центральних кас є забезпечення переливу (переміщення) вільних обігових коштів між самостійними кредитними товариствами (спілками). Механізм правильно поставленої центральної каси чудово пристосований для цього завдання, оскільки в межах району діяльності центральної каси завжди є, з одного боку, розвинуті кредитні товариства, які мають достатньо тимчасово вільних коштів, а з іншого – молоді та слабкі товариства, що потребують додаткових коштів для своєї діяльності. Перші можуть покласти свої кошти в центральну касу у вигляді вкладу, другі – отримати необхідні їм кошти у вигляді кредиту.

Другим завданням центральних кас є залучення сторонніх коштів у систему кооперативного кредитування. Центральна каса оперує не тільки коштами кредитних товариств, а й може приймати вклади від інших осіб. Крім цього, центральна каса як більша установа, котра до того ж зазвичай розташована в місті, може позичати гроші у банків на кращих умовах, ніж окремі кредитні товариства.

Третім завданням центральних кас є вплив на величину відсотку по позиках, забезпечення його стабільності за рахунок згладження коливання попиту на кредити. Цього не може зробити кожне окреме кредитне товариство.

Четвертим завданням центральних кас є обслуговування не тільки кредитних товариств. Каси сприяють становленню кооперативного кредиту взагалі. До складу

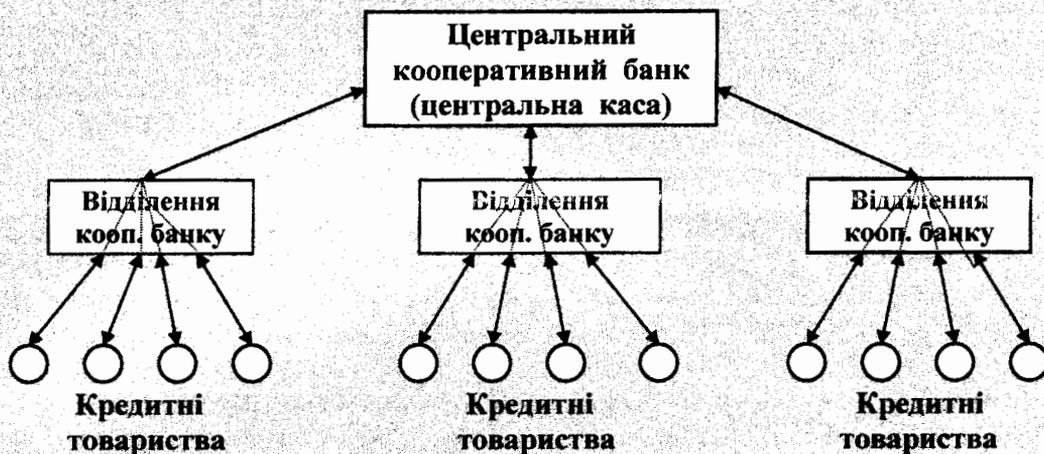
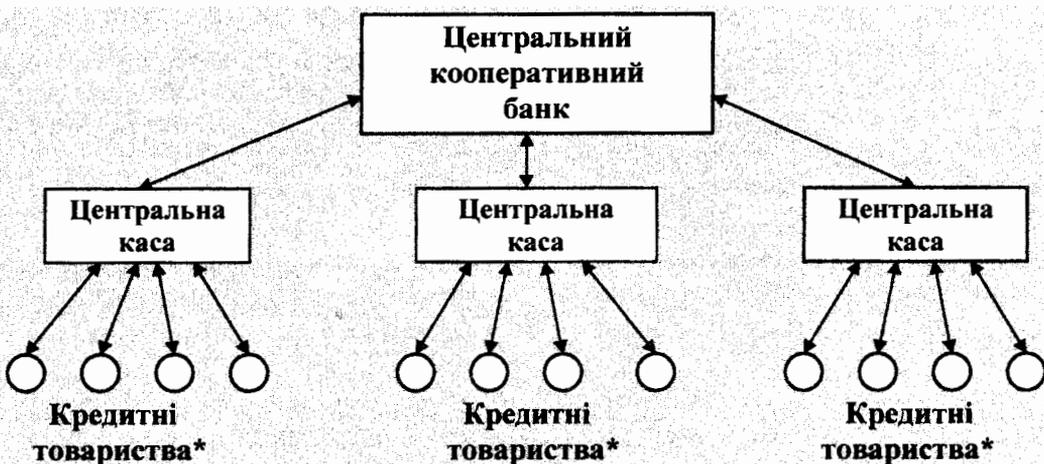

Рис.1. Централізована система кооперативного кредиту

* – поряд з кредитними, можуть входити й кооперативи інших видів

Рис.2. Децентралізована система кооперативного кредиту

центральної каси можуть входити та користуватись їхніми послугами і кредитом різноманітні кооперативні організації – споживчі постачальницькі, збутові, обслуговуючі кооперативи. Кредитуючи їх, центральна каса допомагає їм, а отже сприяє розвитку всього кооперативного руху на своїй території.

Таким чином, завдяки механізму центральної каси кооперативний кредит в багатьох країнах ставав доступним, дешевим та набув великого поширення не тільки в минулому в Україні, а й сьогодні в багатьох країнах світу. Але, крім цього, центральні каси дають змогу використовувати різноманітні інструменти банківської техніки, які полегшують та прискорюють грошовий та кредитний обіг.

Центральний кооперативний банк створюється тому, що центральні каси часто не

можуть достатньо ефективно виконувати свої функції через виникнення подібних проблем, з якими стикаються кредитні товариства (коливання попиту та пропозиції грошових ресурсів). Центральні каси виконують свої функції у межах певної, порівняно вузької, території, на якій все ж відчуються деякі територіальні коливання попиту та пропозиції грошей. Ефективне "вирівнювання" цього коливання є можливим лише в національному масштабі. Тому встановлення постійного зв'язку між центральними касами набуває важливого значення. Такий зв'язок встановлюється через механізм центрального кооперативного банку. Крім того, цей банк налагоджує зв'язок між усією системою кооперативного кредиту та національним і міжнародним грошовими ринками.

Наведені вище системи кооперативного

кредиту мають свої як позитивні, так і негативні сторони.

Головною ознакою централізованої системи кооперативного кредитування є те, що пайовиками та клієнтами центрального кооперативного банку є місцеві кредитні товариства. Між установами першого і третього ступеню встановлюється прямий зв'язок: центральний кооперативний банк обслуговує безпосередньо низові кооперативні товариства та регулює переміщення коштів між ними. Якщо внаслідок чисельності місцевих кооперативів та їхньої віддаленості від центрального кооперативного банку виникають труднощі у безпосередніх стосунках, то центральний банк створює місцеві відділення як свої структурні підрозділи. Таким чином, низові кооперативи можуть користуватись послугами єдиної організації, що діє в усій країні. За цим принципом був побудований Райфайзенівський центральний кооперативний банк в Німеччині.

Позитивними сторонами централізованої системи є створення єдиної системи (єдині стандарти, фінансова політика, професійне управління та ін.), менші витрати на її утримання, збільшені фінансові можливості системи. Але ця система має один головний недолік: розбудова централізації вище певних меж може призвести до самознищення системи в цілому та виникнення багатьох проблем в основних її елементів – первинних кооперативів. Ця система залежить від професійних та особистих якостей її керівника. Невдалий вибір такої особи може призвести до великих ускладнень в функціонуванні системи кооперативного кредиту. Ще одним суттєвим недоліком централізованої системи є значна віддаленість центру від первинних кооперативів.

Децентралізована система кооперативного кредитування, навпаки, передбачає організацію незалежних і самостійних "кредитних кооперативів для кредитних кооперативів" (так званих центральних кас кооперативного кредиту). Ці каси створюють центральний кооперативний банк, є його пайовиками та клієнтами. Таким чином, зв'язок між установами першого та третього рівнів здійснюється через установи другого рівня. По-

зитивними сторонами цієї системи є певна автономність, демократичність, мобільність, територіальна близькість до первинних кооперативів.

Між вказаними двома класичними системами можливі різноманітні перехідні та змішані форми. Наприклад, з одного боку, пайовиками та клієнтами центрального кооперативного банку можуть бути організації першого та другого рівнів, з іншого – банк може мати свої відділення в тій місцевості, де немає центральних кас чи первинних кредитних кооперативів.

Питання про вибір системи вирішується в залежності від конкретних умов кредитно-кооперативного руху кожної країни. За рівності всіх інших умов, центральний кооперативний банк, який опирається на самостійні об'єднання кредитних кооперативів (центральні каси), тобто побудований на основі децентралізованої системи, безперечно, за своїм духом та структурою буде ближчим до чистого типу кооперативної організації і тому буде міцнішим. Кооперативний банк, побудований на основі централізованої системи, завжди містить в собі небезпеку надмірного розвитку централістичних тенденцій, що може призвести до повної або часткової втрати незалежності та автономії кооперативних організацій (щось подібне сталося із польськими СКОКама – споживчими касама ощадно-кредитовими). Але в умовах недосконалості кооперативного законодавства, недостатнього професіоналізму працівників кредитних спілок та інших несприятливих факторів, централізована система має свої переваги.

Таким чином, концептуальним напрямком розвитку кредитних спілок України сьогодні є створення єдиної фінансової системи кооперативного кредиту, яка б дозволяла спілкам покращити ефективність діяльності. Більш оптимальною для українських умов виглядає децентралізована система. Але в цьому випадку вона має будуватись під наглядом з боку держави. В подальшому ця система кооперативного кредиту могла б стати базою для кредитування аграрного сектору економіки України, як це є у багатьох країнах світу.